

Blera eoa (Stackelberg, 1928) – Siperiankantopuuhari Suomesta (Diptera, Syrphidae)

Kerppola, S. ja Raekunnas, M.

Kerppola, S. & Raekunnas, M. 2012: *Blera eoa* (Stackelberg, 1928) – Siperiankantopuuhari Suomesta (Diptera, Syrphidae). – Sahlbergia 18(1): 2-5. Helsinki, Finland, ISSN 1237–3273.

Hoverfly species *Blera eoa* (Stackelberg, 1928) is reported as new to Finland on the basis of one male collected from an old willow trunk (*Salix caprea*) by netting in 2011. The tree was growing in a ditch on an abandoned meadow nearby a taiga forest close to the Russian border zone. The distribution of this eastern species is now from Sweden, Finland, European part of Russia and on through Siberia to the Kamchatka peninsula. An invasion of hoverfly species from Russia to Finland appears to continue, and some examples are given.

Sakari Kerppola, Hiihtomäentie 44 A 6, FI-00800 Helsinki, Finland; sakari.kerppola@helsinki.fi

Martti Raekunnas, Puhaltajanrinne 4, FI-14500 Iittala, Finland; martti.raekunnas@aina.net

Johdanto

Kirjoittaja M. R. tallensi koirasyksilön laji *Blera eoa* (Stackelberg, 1928) Kuusamon Liikasenvaarasta, pakettipellon ojassa kasvaneen vanhan raidan rungolta 18.6.2011. Tämä isohko komea laji ilmoitettiin äskettäin Euroopalle uutena Ruotsin Norrbottenin läänin Paskatievasta yhden naarasyksilön perusteella. Se oli saatu

2.6.-7.7.2000, männyn runkoon asennetusta ikkunapydyksestä (Pettersson & Bartsch 2001). Tämän jälkeen paikalla suoritettut etsinnät eivät ole tuottaneet lisää yksilöitä.

Samoihin aikoihin Gunilla Ståhls tutki Helsingin Luonnontieteellisen museon kukkäräpaskokoelmaa ja löysi sieltä yhden *Blera eoa* -koirasyksilön, väärin määritettynä *Ferdinandea cuprea*-lajiksi. Yksilön etikettitiedot ovat seuraavat: Carelia or. Jalolahti, 26.6.1943, Hellén, nro. 2222. Löytöpaikka on siis Itä-Karjalaa. Paikan venäläinen nimi on Jalguba, joka sijaitsee n. 15 km Petroskoista koilliseen. Tässä artikkelissa esitetyn Kuusamon yksilön jälkeen on tullut vielä yksi uusi tieto lisää Euroopasta, taas Ruotsin Lapista: Lule lappmark, Kvikkjokk, Sjnjerak, ”Turisttoppen 850 m”, 29.6.2011, ♂, Thor-Björn Engelmark leg., Gunilla Ståhls det.

Kuva 1. Fig. 1. *Blera eoa*, Ks: Kuusamo, Liikasenvaara 7366:3614, ♂, 18.6.2011, Martti Raekunnas leg., Sakari Kerppola det., Gunilla Ståhls/Antti Haarto conf.

Kuva 2. Fig 2. *Blera eoa* viistoprofiili, oblique profile

Tuntomerkit

12 mm. Naama keltainen, posket pölyttyneet. Tuntosarvet oranssin keltaiset, aristat mustat. Vertex, occiput, selkä, ja scutellum kullankeltaisen harvahkon karvoituksen peitossa. Siivet tyviosastaan kellertävät, stigmasta alaspäin poikkisuonten reunat tummentuneet. Takaruumis kokonaan musta, mutta 2. tergiitin etunurkkien karvat keltaiset. Reidet mustat, kärjestään vaaleammat. Keltaisissa säärissä leveä musta rengas. Nilkat muuten keltaiset, paitsi 4. ja 5. jaokkeet mustat. Koirasgenitaalit on esitetty julkaisussa Violovitsh (1986).

Punaperäinen sukulaislaji kantopuu-hari *B. fallax* (Linnaeus, 1758), poikkeaa lajista *B. eoa* niin täysin, että sekaantumisen vaaraa ei tämän suhteen lajimäärityksessä ole. Habitukseltaan läheisin laji on viirukeilanen *Ferdinandea cuprea* (Scopoli, 1763). Sen selässä on kuitenkin vaalean harmaat, pölyttyneet pitkittäisjuovat, jotka lajilta *B. eoa* puuttuvat. Latinankielisessä lajikuvauksessa ei ole etymologiaa mainittu, mutta Eos (Ἔως) oli antiikin Kreikassa aamuruskon jumalatar. Ehkä lajinimi tulee siitä (Alexei Polevoi, henk. koht. arvelu).

Levinneisyys

Viimeisempien revisioiden (Barkalov & Mutin 1991a, b) mukaan suvun lajeja tunnetaan maailmasta 26. Useimmat esiintyvät Pohjois-Amerikassa (Kanada, USA, Meksiko) ja Aasiassa (Venäjä, Korea, Japani). Euroopasta tunnetaan *B. eoa* lisäksi edellä mainittu toinenkin suvun laji *B. fallax*, joka esiintyy myös meillä ja on levinnyt lähes koko maahan melko harvinaisena (30 frekvenssipistettä). Siperiassa *B. eoa* on laajalle levinnyt. Se on löydetty Altai-vuoriston Novo Nikolajevskista ja siitä itään Amurin alueelta, Habarovskista sekä Japaninmeren rannikolta Vladivostokista, Sahalinilta ja Kamtšatkan niemimaalta.

Elintavat

B. eoa esiintyy Siperiassa yhdessä *B. fallaxin* ja muutaman muun *Blera*-lajin kanssa etupäässä sembramänniköissä 1600–1650 m korkeudella. Yksilöitä on tavattu ruusun, hanhikin ja vaahteran kukilta. Lajin toukkaa ei ole kuvattu, mutta kuten sukulaisensa *B. fallax*, myös *B. eoa* on todennäköisesti lahoppulaji, jonka toukka elää havupuiden kannoissa ja kaatuneissa rungoissa. Kuusamon Liikasenvaaran kylä rajoittuu rajavyöhykkeeseen, jossa on hienoa vanhaa havupuuvältaista aarnimetsää ja varmasti sopivaa lahoppuuta *B. eoa* toukkien ravinnoksi.

Kuva 3. Fig. 3. *Blera eoa*, levinneisyys, distribution

Taulukko 1. Itäisiä harvinaisuuksia**Table 1.** Eastern rarities

<i>Brachyopa zhelochovtsevi</i> Mutin, 1998 Amurinmahlanen, 100 frp.	<i>Platycheirus magadanensis</i> Mutin, 1999 Idänkarttukirvari, 100 frp.
<i>Chalcosyrphus jacobsoni</i> (Stackelberg, 1921) Idänpuuhari, 100 frp.	<i>Platycheirus urakawensis</i> (Matsumura, 1919) Japaninkarttukirvari, 100 frp.
<i>Cheilosia reniformis</i> Hellén, 1930 Jeniseinkeilanen, 100 frp.	<i>Sericomyia jakutica</i> (Stackelberg, 1927) Jakutianluhtanen, 100 frp.
<i>Cryptopipiza notabila</i> (Violovitsh, 1985) Mattasysinen, 80 frp.	<i>Sphaerophoria kaa</i> Violovitsh, 1960 Idänhoikkakirvari, 60 frp.
<i>Epistrophe annulitarsis</i> Stackelberg, 1918 Kirjokeltakirvari, 80 frp.	<i>Sphaerophoria pallidula</i> Mutin, 1999 Amurinhoikkakirvari, 100 frp.
<i>Epistrophe olgae</i> Mutin, 1999 Idänkeltakirvari, 20 frp.	<i>Temnostoma angustistriatum</i> Krivosheina, 2002 Aarnilahuri, 80 frp.
<i>Hammerschmidtia ingrlica</i> Stackelberg, 1952 Inkerinmahlanen, 100 frp.	<i>Xanthogramma stackelbergi</i> Violovitsh, 1975 Pienkaviokirvari, 40 frp.
<i>Parasyrphus proximus</i> Mutin, 1990 Taigakainokirvari, 100 frp.	

Näitä lajeja on ilmoitettu maalle uutena seuraavissa julkaisuissa: Hippa 1978; Piirainen 2001; Haarto & Kerppola 2004, 2007ab, 2008, 2009; Ståhls & Vujić 2009; Kerppola 2011.

Siperiassa laajalle levinnyt *Eristalis rossica* Stackelberg, 1958 voisi hyvinkin mahdollisesti löytyä Suomesta, sillä sen lähimmät havainnot ovat Baltian maista ja Pietarin alueelta.

Euroopan ensimmäisen yksilön löytöpaikka Ruotsin Paskatieva on nimestään huolimatta hieno luonnonsuojelualue, jossa myrsky oli tuolloin kaatanut laajoja metsäalueita ja puut oli jätetty sinne lahoamaan. Sen tähden sinne viritettiin ikkunapyydyksiä, erityisesti alueella esiintyvien harvinaisten lahopuulla elävien kovakuoriaislajien toivossa. Paikan web-osoite on:

www.lansstyrelsen.se/norrboten/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturresevat/overkalix/paskatieva/Pages/default.aspx

Ruotsin toisen yksilön löytöpaikka kuuluu myös luonnonsuojelualueeseen, jossa on niin

ikään laajoja vanhoja havupuumetsiä lahopuineen. Paikan web-osoite on:

www.lansstyrelsen.se/norrboten/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturresevat/jokkmokk/Pages/kvikkjokk-kabla-fur.aspx?keyword=Kabla

Pohdintaa

Venäjän kukkakärpäslajien invaasio maahamme jatkuu. Suomen kukkakärpästen määrittämisoppaan (Haarto & Kerppola 2007) valmistelun aikana tutkittiin museoiden kokoelmia ja aktiviteetti myös kenttätöskentelyyn lisääntyi, maamme kaksisiipisharrastajien ja -tutkijoiden innostuessa kukkakärpästen tallentamiseen.

Kuten Taulukosta 1. nähdään, niin useat venäläiset tutkijat ovat kuvanneet uusia itäisiä lajeja 1900-luvulla, minkä vuoksi Suomessakin on osattu kiinnittää niihin huomiota. Osalla viime vuosina maastamme löydetystä ns. idän ihmeistä on varmasti ollut maassamme vanhaan populaatioita, mutta aktiivisen tutkimustyön tuloksena ne ovat tulleet vasta nyt ilmi. Joidenkin lajien kohdalla on varmaan tapahtunut myös levittäytymistä länteen.

Kiitokset / Acknowledgements

Haluamme kiittää Gunilla Ståhlsia ja Antti Haartoa määrittämisen varmistamisesta. / We wish to thank Alexei Polevoi (Russia, Petrozavodsk) who informed us of *Blera eoa* description and Thor-Björn Engelmark (Sweden, Åkersberga) who gave us the permission to mention his record in this article.

Kirjallisuutta

- Barkalov, A. V. & Mutin, V. A. 1991a: Revision of hover-flies of the genus *Blera* Billberg, 1820 (Diptera, Syrphidae). I. – Entomologicheskoe Obozrenie (Revue d'Entomologie de l'USSR) 70(1): 204-213. English translation 1992: Entomological Review 70(9): 53-63.
- Barkalov, A. V. & Mutin, V. A. 1991b: Revision of hover-flies of the genus *Blera* Billberg, 1820 (Diptera, Syrphidae). II. – Entomologicheskoe Obozrenie 70(3): 737-749. English translation 1992 in Entomological Review 71(4): 115-131.
- Haarto, A. & Kerppola, S. 2004: Checklist of Finnish Hoverflies (Diptera, Syrphidae). – Sahlbergia 9(2): 147-164.
- Haarto, A. & Kerppola, S. 2007a: Muutoksia Suomen kukkakärpäsaunaan (Diptera, Syrphidae) [Changes to Fauna of Finnish Hoverflies (Diptera, Syrphidae)]. – Sahlbergia 13: 34-40.
- Haarto, A. & Kerppola, S. 2007b: Suomen kukkakärpäset ja lähialueiden lajeja – Finnish Hoverflies and some species in adjacent countries. – Ympäristöministeriö, Otavan kirjapaino Oy, Keuruu, 647 s.
- Haarto, A. & Kerppola, S. 2008: *Xanthogramma stackelbergi* Violovitsh, 1975 ja muita täden-nyksiä Suomen kukkakärpäsiini (Diptera, Syrphidae). – w-album (5) 2008, 3-6. www.org.utu.fi/harrastus/TEKS/w-album/508.pdf
- Haarto, A. & Kerppola, S. 2009: *Brachyopa zhelochovtsevi* Mutin, 1998 Euroopasta ja muita lisäyksiä Suomen kukkakärpäsaunaan (Diptera, Syrphidae). – w-album (7) 2009, 3-11. www.org.utu.fi/harrastus/TEKS/w-album/709.pdf
- Hippa, H. 1978: Classification of *Xylotini* (Diptera, Syrphidae). – Acta Zoologica Fennica, 156: 1-153.
- Kerppola, S. 2011: *Hammerschmidtia ingraca* Stackelberg, 1952 – Inkerinmahlanen Suomesta (Diptera, Syrphidae). – Sahlbergia 17(2): 2-4. Helsinki, Finland.
- Pettersson, R.B. & Bartsch, H.D. 2001: *Blera eoa* (Stackelberg, 1928), en ny stubb-blomfluga för Europa (Diptera, Syrphidae). – Natur i Norr 20(2001), 2: 9-96.
- Piirainen, T. 2001: Maalle uusi kukkakärpäslaji *Epistrophe annulitarsis* (Stackelberg). – Diamina 10: 1-2.
- Stackelberg, A. A. 1928: Species palaearticae generis *Cynorrhina* (Dipt., Syrphidae). – Konowia 7(3): 252-258.
- Ståhls, G. & Vujić A. 2009: *Cryptopipiza notabila* (Violovitsh, 1985) (Diptera, Syrphidae) new to Finland. – Sahlbergia 15(2): 1-2. Helsinki, Finland.
- Violovitsh, N.A. 1986: Siberian Syrphidae (Diptera). Käännös/Translation by van der Goot, V.S. & Verlinden, L. – Inst. Taxon. Zool. (Zool. Mus.), Amsterdam, Verslagen en Technische Gegevens, No.43: 1-228.